

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upravišstvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Posamezna številka
6 vin.
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četr let 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poština.

Glasilo slovenskih socialistov na Primorskem.

Položaj na Goriškem.

Piše

Dr. Henrik Tuma.

II.

Politično življenje na Goriškem je bilo do leta 1885 skoraj mrtvo. Nasprotja so bila sploh osebna brez principijelne podlage. Zadnji boji do leta 1897 so šli med osebami dr. Tonklijem, ki je bil odločen pristaš duhovnikov, in med dr. Gregorčičem, ki je sam duhovnik. Volitve so se vršile tako, da je imel vsak kandidat po nekoliko zaupnikov vsaj po večjih občinah v deželi katerim se je dalo pismeno navodilo za volitve in priporočalo kandidature. Ker se bile volitve v kmečkih občinah indirektno, je šlo na volišče po kakih 10 volilcev, ki so volili priporočane može. Nekoliko šuma je bilo le po listih, in kadar je nastalo kako ostrejšo nasprotje, se je ustanovil poleg že obstoječega lista še drug list, ki je pa potem izginil, ko je ena stranka propala.

Od leta 1891. do 1896 je bil v deželi absolutni gospodar dr. Gregorčič s svojim tajnikom Andrejem Gabrščekom. Ona sta lahko govorila: «Ni treba, kakor migljaja našega prsta in cela dežela gre enotna za nama». Programa ni bilo, ne strank. Program in stranka sta bili imeni.

Pri volitvah jeseni leta 1895. je bilo izvoljenih poleg dr. Abrama 9 poslancev pod geslom in imenom dr. Gregorčič. Mojo kandidaturo se je zahtevalo kot jurista z namenom deželnega odbornika. Deželni odbor goriški ni imel do leta 1899. sploh nikakih juristov v deželnem uradu, marveč so opravljali juridične posle samo odborniki, ki so bili od prvega početka sami odvjetniki. Ker sem bil izvoljen kot jurist in za stvarno delo in brez programa, je bila tudi naravna posledica, da je potom intenzivnega mojega dela moralo priti do konflikta, delo samo rodilo je konflikt.

Brž ko sem pregledal politični in ekonomični položaj na Goriškem, sem videl potrebo vzbuditi ljudsko maso in sem začel s shodi po slovenskem Goriškem. To je vzbudilo zavist dr. Gregorčiča in to je privedlo do osebnega konflikta, tako da je šlo leta 1899. za dve stranki, katerih program je bil na eni strani dr. Gregorčič, na drugi strani pa jaz, vsaj „Soča“ in Andrej Gabršček je podtikal mene. Dr. Gregorčič je iskal zaslombe pri svojih duhovnih tovariših in z njim je potegnil del inteligence, zlasti profesorje, ki so bili vajeni vtikati se v politiko, kolikor se sploh more o njej govoriti. Moja zaslomba so

bili ekonomični zavodi, ki sem jih ustanovil sam, in direktna zaslomba mi je bilo ljudstvo, ki me je spoznalo potom dela in na shodih. To pa je bilo tudi edini vzrok, da sem v politiki vstrajal. Ako sem se čutil pod dr. Gregorčičem kot najetega delavca, sem se zavedal uspeha lastnega dela v neposredni dotiki z ljudstvom. Le za to sem vstrajal v politiki.

Smatral sem takrat goriško ljudstvo za premalo zavedno in brez dovoljene ekonomične in politične organizacije, da bi bilo sploh pristopno načelnim idejam. Zato sem leta 1900. odklonil po eni strani nastopiti pod svojim imenom, odklonil politično delitev pod imeni dr. Gregorčič in dr. Tuma po drugi strani pa zahteval, da se ustanovi prehodna politična stranka s svojim posebnim programom, ker se sicer politiki odpovem in prepustim daljši boj z dr. Gregorčičem lastniku „Soče“, Andr. Gabrščeku. Zahteval sem ustanovitev slovenske napredne stranke ter zahteval program, ki povdarja na eni strani protiklerikalno stališče, na drugi strani pa potrebo samostojne gospodarske organizacije.

Kolikor sem ustanovil ekonomičnih zavodov, sem jih ustanovil vse v socialističnem okvirju, in to posebno Mizarsko zadrugo v Solkanu, ki je takrat lahko služila za vzgled socialistične zadruge, in denarni zavod Trgovsko-obrtno zadrugo v Gorici.

Moje neposredno delo med ljudstvom po shodih in ustanavljanje zavodov je bilo pod načelom gospodarske in socialne samoosvoje. Skratka: moj bližnji program je bil, obuditi med ljudstvom dejanske napredne ideje v smeri demokratizma in socializma. In to sem todi dosegel.

Andrej Gabršček se mi je le za silo podal. Bil je vajen boriti se le iz osebnega stališča in je smatral vsako politično organizirano stranko za nepotrebno. Podal se je ustanovitvi nove politične stranke le zato, ker sem odklonil vsako kandidaturu in vsako sodelovanje, ako bi šlo le za osebna nasprotja.

Pri ustanovitvi napredne stranke sem povdarjal, da so le tri principijelne struje: liberalna, klerikalna in socialistična. Na ustanovnem shodu in posebej pri seji izvrševalnega odbora, sem povdarjal, da sem jaz za svojo osebo bil in sem socialni demokrat v modernem naprednem zmislu. Ako prevzamem vodstvo napredne stranke, storim to le, ker smatram (takrat) goriško ljudstvo še nepripravljenim, slediti socialno-demokratskem programu, in je prvi korak za politični razvoj tega ljudstva, da se

sploh zavzame za napredno stališče v zmislu protiklerikalizma in v zmislu gospodarskega razvoja v obliki zadrugištva in združevanja. Izrečno se je v program napredne stranke sprejelo tudi določilo glede delavstva v zmislu protiklerikalizma in v zmislu gospodarskega razvoja v obliki zadrugištva in združevanja. Izrečno se je v program napredne stranke sprejelo tudi določilo glede delavstva v zmislu, naj ima od napredne stranke vsestransko podporo. V delavsko organizacijo nisem posegel, ker sem smatral, da takrat kot edino pravo organizacijo delavstva socialnodemokratsko stranko in nisem hotel rušiti discipline.

Iz razloga, ker ni bilo organizirane politične stranke, sem odklonil spomladi leta 1899 kandidaturu v državni zbor ter sem pridobil za to dr. Staniča, ki je pa propadel le iz osebnosti, ki jih je imel z vodilnimi krogi v Brdih. Po meni zastopani napredni del na Goriškem je jeseni 1900. pri državnoborskih volitvah našel med prebivalstvom najživahnejšega odmeva, nižji sloji kmečkega prebivalstva so po celi deželi bili pridobljeni za samostojno in protiklerikalno stranko. Napredna stranka je dejanski zmagaia v obeh kurijah, splošni in kmečki, ter je dr. Gregorčič prišel na Dunaj le s pomočjo klerikalnih furlanskih glasov iz Ločnika. Ta uspeh napredne stranke, to sem vedel in tudi računal, da bo imel gotovo za posledico fanatični nastop in organizacijo od strani duhovščine pod takratnim nadškofom. In nisem se motil. Pri najbolj intenzivnem delu tekom leta 1901. je propadla napredna stranka pri volitvah v kmečkih občinah na Tolminskem in v okolici goriški. Naprednjaki so prodrli le na Krasu in tudi napredni kandidat v veleposestvu je propadel. Že za volitev v deželni zbor 1901 sem zavzemal stališče, da jaz za svojo osebo kandidiram le, ako prodere napredna stranka z vsemi 10 kandidati in tako pridejo vsi slovenski poslanci ene stranke v zbornico. Zaraditega sem sprejel kandidaturu v najbolj eksponiranem okraju za Vipavsko in Brda. Ako bi napredna stranka tukaj prodrla, je garancija, da prodere vseskozi. Ako pa ne in ima le del slovenskih poslancev priti v deželni zbor, pa je bolje, da nastopi mesto mene druga moč. Le vsled precej občutnega poraza napredne stranke na Tolminskem in Vipavskem in vsled nastopajoče panike, da celo v mestni kuriji propadejo naprednjaki, sem se dal preprostiti in sem prevzel mandat z izrecnim dostavkom, da se čutim vezanega le za dobo 2 let.

Lastno delo med ljudstvom in po drugi strani struje v vodstvu napredne stranke pa so mi že takrat odprle oči, da ni mogoče organizirati dejanski napredne stranke, marveč so osebe, merodajne izvrševalnem odboru napredne stranke, po političnem prepričanju liberalci, in gre vse politično delo ne za organizacijo ljudstva, marveč za osebno pozicijo in osebno ambicijo. To je bil povod, da sem po končanih deželno-zborskih volitvah odložil politično vodstvo ter ga prepustil meseca junija 1902. lastniku „Soče“, Andreju Gabrščeku.

S tem trenutkom pa je postala napredna stranka po kranjskem vzoru in taktiki liberalna. Od tega trenutka je vse delo postalo izkoriščanje onih ekonomičnih zavodov, ki sem jih ustanovil jaz. Mizarska zadruga je prešla jeseni 1900. v roke zasebnika in tako tudi Trgovsko-obrtna zadruga v roke ljudi več ali manj strogo liberalnega mišljenja, ki so tudi na liberalen način obrnili smer tega zavoda, da je imela služiti pristašem liberalne stranke in onim osebam, ki so zasledovali enake cilje. Ugled napredne stranke je vsled tega padal od leta do leta. Volitve v državni zbor leta 1907. so jasno pokazale uspeh tega liberalnega režima od 1902 pa do 1907.

(Dalje prih.)

Peti zbor hrvatske socijaino-demokrat. stranke

V dvorani pevskega društva «Kolo» v Zagrebu se je vršil 19. in 20. t. m. V. zbor hrvatske socialno-demokratske stranke, ki je vspel v vsakem oziru najslajnejše. Zbrani so bili zastopniki iz Hrvatske in Slavonije. Zlasti so bile zastopane v lepem številu poljedelske organizacije iz Srema, ki je nekaka hrvatska Sibirja. Vseh delegatov je bilo 110. Češko socialno-demokracijo je zastopal poslanec sodr. Némec; nemško drž. posl. sodr. Winarski, slovensko E. Kristan in bosansko sodr. Ravšek. Istrsko deželno organizacijo je zastopal sodr. Petejan iz Pulja.

Na tem zboru se je videlo, kaj se zamore doseči z vstrajnim in intenzivnim delom kljub reakciji in terorizmu, ki je vladal na Hrvatskem in ki je pokazal svojo sovražno silo najbolj proti socialni demokraciji. Na tem zboru bi bili radi videli Slovence iz vseh krajev, da se na lastne oči prepričajo, kaj premore dosledno delo in zaupanje v samega sebe. Zakaj in kako ne bi bilo mogoče na Slovenskem, kar je mogoče

HARMONIIJA

Zemlja se je okopala v eterju vsemirja in blage sape so razpihale megle in oblake. Kakor misteriozno veličanstvo se je dvignilo bleščeče sonce iz morja in pozlatilo vrhove gora, da je videti, kakor bi gozdovi rdeče cveteli in snežniki goreli. Lepota je vzklila in vzevetela na vseh straneh... lepota nežnosti, lepota milobe, lepota čudov in lepota vzvišenega. Na severu in na jugu sta se odprla dva vira in kakor dva mogočna, krasna pasa sta se izlili dve reki proti vzhodu in zapadu. In med obema se je razprostiral krasen vrt, ki ga zna naslikati samo nedotaknjena fantazija ambrozijskega umetnika, združujočega v sebi pesnika in slikarja in kiparja.

To je bil raj...

Fantazija ga je poznala in ga še pozna...

Vele so blage sape po čistovesnem zraku, šumelo je listje po drevju in grmovju, žuboreli so potoki in bučalo je morje... tisoč, tisoč glasov, a vsi so se tajno združevali v edinstven spev, v bajno pesem in ves svet je bil ena vzvišena čarobna harmonija. Pesem je oznanjevala krasoto in dobroto veselostja a tajna moč, ki je spajala in vezala različne glasove, da jih je bilo slišati kakor harmonijo tisočerihi nebeskih orgelj, je bila ljubezen... Krasne pravljice pripovedujejo o njej...

Oj, blagoslovljena fantazija, ki edina veš, kako je bilo takrat! Ti znaš pohiteti v one čase neskajene sreče in jih v mislih pričarati pred naše oči in zbuditi željo v naši duši, da bi ugledale naše oči divni sklad in naša ušesa zaslišala božansko harmonijo in naša srca očutila vsemogočno ljubezen...! Blagoslovljena fantazija, ki oplođuješ pesnikovo dušo, da lahko iz nič vstvari, kar je v stvari nemogoče in ki dvigne sveto hrepenenje iz najskrivnejših kotov naše duše...

Oj, fantazija, ki nam preko vseh disonanc in disakordov zagodeš čarobno, tajnostno harmonijo, da se srce ne more dosti napiti serafinskih glasov! Ti edina jo poznaš... ti si gledala raj, ti si slušala harmonijo — ne, ti si oboje vstvarjala...

Oh, samo ti...

Ali človek, čegar telo je sestavljeno iz istih atomov, kakor črna prst, kakor zlato solnce in srebrna luna, kakor dehteča roža in ponosni hrast, človek, ki je bil prah in postane pepel lahko sanja o cvetnem in harmoničnem raju, gledati pa ne more paradiža, slišati ne more visoke pesmi.

Kjer človek živi, tam ne more biti raja niti harmonije, tam je ljubezen, ki združuje krasote, samo privilegij poezije: v temnih spominih so jo ohranili atomi, ki se le malce zbude k zavednosti, v goreče koprnenje jo prestavlja vroče srce, oko pa je ne more videti, uho je ne more slišati, roka ne dotipati. Fantazija komponira har-

monijo, razum pa brenka na neubranih strunah in vsi akordi se razblinejo v nesklad...

Ha ha ha...

Ostro, rezko, se glasi smeh in razdira skladnost. Včas misliš, da je jok, zdi se ti, da so otožni vzdih, včas grozeče kletve. Ne, ne, smeh je, samo smeh, ki se roga fantaziji, sanjajoči raj in harmonijo. Iz globkih jam se dviga, kjer se beli sužnji pehajo, da v nevarnosti svojega življenja nahajajo zlata in srebra, s katerim se bodo krasile sijajne palače in bujna telesa; iz podstrešnih sob odmevajo, kjer sestradane bolne šivilje komponirajo umotvore iz svile, čipk in baržuna, kjer bledolčni, gladni pesniki mučijo svojega duha, da bi ogreli in razvedrili duha drugih; od široke morske planjave vejejo sem, kjer se močje bore z valovi in z viharji, da srečno pripeljejo ladjo čez ocean in rešijo prekomorska bogastva srečnim mogočnejšem... Med večnim ledom visokega severa, na peščenih tleh afrikanških, med krasoto tropične bujnosti, v sterilni puščavi, povsod, kamor stopi človeška noga, povsod se porodi ostr, rezki smeh, ki ni smeh veselja in sreče, a ki razdira vse harmonije...

In v človeškem srcu, v tem čudežnem aparatu, ki se v njem poraja največji čudež sveta: čuvstvo... tudi v tem človeškem srcu odmeva rezki, ostr smeh ironije, nevsmiljene ironije, ki se roga fantaziji in njenemu raju in njeni harmoniji. Tudi v

človeškem srcu se dviga jeka tisočerihi bojov, ki vrše od severa do juga, od vzhoda do zapada in na strunah človeškega srea brenka življenje same disonance, brez-obzirne, nevsmiljene disonance...

Ha ha ha...

Ali včas utihne smeh, kakor bi ga odrezal; utihnejo vsi glasovi in mir, ki ga ne moti noben glasek, se razširi vsepovsod — za trenotek. Čudežen, neumeven mir, ki krije cele svetove in polne harmonije v sebi, zavladava za trenotek. Zopet zahrume divji boji, krik in stok in jok in vzdih in kletev se razleže zopet in vmes se krohoče smeh, divji smeh, ki je silnejši, nego vsi tisti glasovi...

Ali zopet nastane mir... zopet samo za trenotek...

Ah... to je čudežen trenotek, ki odseva v njem daljna, daljna tajna bodočnost. Pred očmi se odpre nov svet, okopan v solnčni zarji, obsut z dehtečim cvetjem, plavajoč v božanski harmoniji. In v takih trenotkih vstane v človeškem srcu upanje in gotova vera, da se preseli raj in harmonija iz fantazije v stvarnost. Tedaj pograbijo žuljeve roke krepkeje motiko, močnejše zavihte kladivo in v živnejšem ognju jim zažari oko. V njih pogledih ne sanja več fantazija, ogenj v njih očeh prižiga... Volja.

Futurus.

na Hrvatskem. Tam je pritisk proti socialni demokraciji še hujši nego pri nas, še bolj je zanemarjena tam splošna izobrazba in v drugih ozirih so razmere slabše nego pri nas. In vendar moramo priznati, da je še daleko čas, ko bomo mogli primerjati naše vsphe vspohom hrvatske socialne demokracije.

Poročilo, ki ga je podal sodrug *Jeraj Demetrovič* mora razveseliti vsakega sodr. Iz poročila posnemamo, da je bilo delo hrvatskih sodrugov nad vse naporno a kljub temu živahno in vstrajno do neverjetnosti. Preganjanja, izgoni najboljših sodr. in prepovedanje shodov je bilo vedno na dnevnem redu. Na Hrvatskem nimamo danes javno nastopajočega sodruga, ki bi ne bil prebil radi stranke vsaj par dni v zaporu. Toda kljub temu terorizmu, je danes Srem, torej kraj, kjer se je izvrševala proti socializmu najkrutejša reakcija in terorizem, preplavljen od socialne demokracije in s kmečkimi organizacijami, ki vzdržujejo lastni v cirilici pisan tednik „*Pravo Naroda*“. Te organizacije so prispevale od zadnjega strankinega zbora pa do danes 1400 kron strankinega davka. Pri zadnjih volitvah v Hrvatski sabor je zmagal v Sremu socialistični kandidat sodr. Korač in sicer v Lidu. Sedaj se misli postaviti organizacijam novega tajnika v Mitrovici.

Toda ne samo tu ampak tudi drugod je stranka napredovala na način, da prekosi vsako drugo še najoptimistično pričakovanje zunanjih sodrugov. Posebno v Zagrebu in Osijeku je nadkrila celo največje upanje hrvatskih sodrugov.

Tako je postala socialistična stranka na hrvatskem važen faktor s katerim morajo računati meščanske stranke in vlada. Dosedaj je bila Hrvatska socialistična stranka takorekoč sama zase s svojim lastnim na hrvatske razmere se ozirajočim programom in ni spadala skupni socialistični zvezi. Delali in organizirali so sodrugi sami brez nika-kega hrupa. Sedaj je nehala biti to kar je bila in odslej bo del mogočne avstrijske socialne demokracije.

Mi slovenski socialisti pozdravimo napredek hrvatskih sobojevnikov z največjim veseljem in zadovoljstvom. Njihov napredek je naš napredek, njihovi vsphe so naši vsphe. Ali kakor je pozdravil sodr. E. Kristan:

«Mi smo stari znanci in kadar pridemo mi na Vaš zbor, se nam ne zdi da prihajamo zastopat nekaj tujega, ampak kakor da bi prišli na svoj lastni zbor. Meščanski narodnjaški prvaki prepevajo radi pesmo jugoslovanski vzajemnosti, a v pesmi so same prazne besede. Mi pa čutimo solidarnost, ki sega čez Velebit in čez Sotlo, mi smo enaki trpini na tej i na oni strani in k rešitvi vodi Vas in nas le ena pot. Tiste vzajemnosti, ki ni prazna deklamacija, ne uresniči nikdar buržoazija, ki se ob njej opaja; na tleh, ki so pognojena z Vašim in našim potom, z Vašo in z našo krvjo, se zida njeno mogočno stavbo Vaš in naš proletarijat».

In tako, kakor so delali hrvatski sodrugi, priporočam tudi slovenskim, svdrugom. Tudi na Hrvatskem čutijo sodrugi pomanjkanje agitačnih moči, toda delajo vseeno. In če pride sodrug iz Zagreba in Osjeka v kak kraj in priredi shod, potem padejo njegove besede na rodovitna tla. Tudi oni se pritožujejo da jim ne zadostuje časopisje. Toda delajo vedno na to, da ga zboljšajo, in razširjajo.

„*Slobodna Rijeka*“ je razširjena na vse kraje celo v take, kjer žive skoraj sami analfabeti.

Torej. Posnemajmo hrvatske sodruge, in kakor je njih vspheh tudi naš vspheh, tako bodo tudi hrvatski sobojevniki prišli in nas pozdravili:

Sodrugi! Vaš vspheh je naš vspheh in skupno korakajmo do bratskega nam cilja!

Zagreb, 21. aprila 1908.

J. Petejan.

Veliki shod v Vrtojbi pri Gorici.

Shod v Vrtojbi, ki ga je sklicala krajevna organizacija jugoslovanske socialne demokracije na velikonočni ponedeljek 20. t. m. je izborni uspel. Na shodu so bili po veliki večini kmetovalci in skoraj sami domačini. Predavanju „Delavec in kmetovalec v socialni demokraciji“ so poslušali pazljivo sledili, ter se je vidno kazala potreba javno predavati. Govornik, sodrug dr. Henrik Tuma je na kratko razložil bistvo socialnega demokratizma ter temu nasproti postavil svetovni stranki: klerikalno in liberalno. Druge stranke izven teh treh nimajo veliko pomena, ker so večinoma le majhne stranke, prirojene za posebne krajevne potrebe in razmere. Zato tudi vse te manjše stranke, kakor agrarna, napredna itd. nimajo pravega programa, marveč vzamejo nekaj načel od te, nekaj od druge stranke. Tako je na Goriškem agrarna stranka nastala kot protest proti neznosnim razmeram, ki sta jih zakrivila klerikalna in liberalna stranka. Agrarna stranka na Goriškem niti tega imena ne zasluži, ker je pravzaprav demokracična kmečka stranka. Izraz agrarna stranka so morali vzeti radi tega, ker je posebno klerikalna stranka razkrila demokratizem kot nekaj brezverskega. Ker je ljudstvo še jako malo poučeno, se je moralo prave tendence demokracije kmečke stranke pokriti. Stranka, ki se sestavlja po veliki večini iz malaga kmečkega posestnika, pa ima skoraj istostremljenje kakor socialnodemokracična stranka v bistvu. Ljudstvo kot maso tvorita ne le na Goriškem, marveč povsod na svetu dva sloja, t. j. delavski in kmečki sloj. Velikega posestnika niti ni prištevati k tej masi. Veliki posestnik mora imeti zaradi svojega obstanka in za svoje koristi enake tendence kakor veliki industrijalec, t. j. izkoriščati kolikor mogoče delavca. Veliki posestnik ne dela sam s svojo družino, ampak z najetim delavcem in s koloni. Bolj ko pritiska na dnino, bolj se mu manjšajo stroški, na drugi strani pa, bolj ko viša cene pridelkov, večji prebitek mu ostaja. Prav tako dela veliki industrijalec. Vse gibanje za zboljšanje človeške družbe mora imeti za cilj izboljšanje položaja onih slojev, ki predstavljajo veliko ljudsko maso. Vsako delo pravega človekoljubja mora imeti za pramo splošno srečo in ne samo zadovoljnost in blagostanje posameznika ali stanov. Obstoj človeštva je predpogoj delo, in sicer obrtno oziroma fabrično delo in obdelovanje zemlje. Vse, kar človek potrebuje za svoj obstoj, dobiva od zemlje in od dela, in ravno ta dva faktorja sta človeku vsvarila telo in um. Delo je človeka krepilo in mu razvilo umstevovanje. Zaradi tega se človeštvo predstavlja v teh dveh slojih: v delavcu in kmetovalcu. Ker sta ona početek in začetek človeštva, mora iti vse stremenje na to, da ta dva sloja prideta do polne vlade in da drugi sloji po principu delitve dela opravljajo one posele, ki služijo v dvigvanje delavca in kmetovalca. Dasi drugi stanovi slone in se rede na delavcu in kmetovalcu, pa so večje svoje znanje in denarne moči izkoriščali na škodo delavca in kmetovalca. Zaradi zlorabe denarja in dela, zaradi zlorabe vede v iziskvanje in izžemanje delavca je nastopila pred približno 40 leti mogočna reakcija najprej v onih slojih, ki so bili najbolj stiskani, t. j. v fabričnem delavcu. Ker se je delavec prvi uprl zlorabi bogastva in intelgence v stiskanje reveža, se je demokracično stranko smatralo za izključno stranko fabričnega delavca. Dejanski je tudi fabrični delavec izvojeval danes precej ugodno stališče socialnodemokracični stranki. Delavske armade v velikih mestih so bile prve, ki so prišle boji, poln žrtev, proti veliki industriji in proti birokraciji in hierarhiji, in s svojimi močmi in pod geslom: „*Delavec vseh narodov združite se*“ so dosegli danes toliko, da imajo v avstrijskem parlamentu 87 poslancev, t. j. dobro šestino, da so imeli pri zadnjih volitvah v državni zbor v Nemčiji 3 1/2 milijona glasov, t. j. največ izmed oddanih glasov, da je danes napredna Francija v bistvu socialnodemokracična, da sedi danes celo v deželi, kjer je industrija in aristokracija najmočnejša na Angliškem, zastopnik delavstva v ministrski sredi. Socialna demokracija pa ne more poprej zavladati vse človeške družbe, dokler se ji ne pridruži kmetovalec, t. j. delavec, ki sam s svojo družino obdeluje zemljo. On ima enakega izkoriščevalca kakor fabrični delavec: bogatega industrijalca, velikega trgovca, velikega posestnika, posvetno in cerkveno inteligenco. Cerkevna inteligenca z zlorabo vere mu jemlje svobodno mišljenje in svobodno čustvo s tem, da ga straši z izgubo duše in s tem, da se postavlja pred njega s trditvijo, da je le duhovnik poklican obdržati ali pogubiti človeka. Posvetna inteligenca v birokraciji, odvetništvu in notariatu izkorišča pridobljeno znanje s tem, da se ne smatra več za del ljudske mase, marveč za njenega gospoda, in nikjer ni tako ukoreninjeno mnenje kakor med kmečkim ljudstvom, da je inteligent gospod, t. j. poklican ukazovati in kmet le slepo pokoriti se. Zaradi tega je inteligenca, ki zlorablja znanje in vedo, drugi sovražnik kmečke mase kakor fabričnega delavca. Delavec in kmetovalec imata torej skupnega sovražnika in skupno se morata združiti, ramo ob ramo proti zlorabi vere, zlorabi vede in zlorabi bogastva, ki izvira iz dela. Le ako se delavec in kmetovalec združita v krepko politično organizacijo, nastopi konec izkoriščanja velike ljudske mase po nemogočih posameznikih, ki so obogatelji iz ljudskega dela, ki so iz ljudskega dela prišli do znanja in moči. Združeno mora torej po celi naši deželi zadoneti klic delavcu in kmetovalcu: premenimo temeljna načela sedanje človeške družbe, postanimo socialisti, zahtevajmo moč onemu, kateremu pristojno po delu in oblasti nad zemljo; zahtevajmo demokracijo, t. j. vladu ljudstva samega, ljudstva, ki ga tvorita delavec in kmetovalec.

Po predavanju se je oglasil k besedi Miha Gorkič ter je povdarjal, da je do sedaj socialnodemokracična stranka obsovalna in se napada najbolj iz razloga, ker se ji očita, da je protinacionalna. Odklanja zase in sodruga tako očitania in prosi predavatelja, pa pojasni narodno stališče socialne demokracije. Predavatelj na izjalo to, da je nejasnost pojmov glavni vzrok skoraj vsemu očitaniu socialni demokraciji. Ako bi ljudstvo poznalo tendence socialne demokracije, bi stali pred koncem dosedanjih strankarskih preprirov. Je četrto stališče glede narodnosti: anacionalno, antinacionalno, internacionalno in nacionalno. Anacionalna ali brez narodna in antinacionalna, torej proti vsakemu narodnostnemu gibanju socialna demokracija ni bila nikdar, je pa sovražnica narodnega šovinizma t. j. pretirane narodnostne ideje. Saj je ravno ta narodni šovinizem vzrok veliki politični mizeriji v

avstrijski državi, ker ena narodnost pobija drugo in sebe viša ter vsaka hoče živeti in se razvijati ob poginu drugih.

Najbolj markanten vzgled nam daje slučaj umora grofa Polackega, namestnika v Galiciji, Poljaka-Slovana, ki ga je umoril iz političnih nagibov vsled nasilnosti Poljakov nad Malorusi inteligent dijak Sičinski. Ta slučaj kaže, kako se med Slovani samimi izraz narodnost izrablja. Po drugi strani imamo strašilen vzgled na Mažarskem, kjer so Slovaki, Srbi, Nemci, Rumuni in Rusini enako enako zatirani po Mažarstvu. Ako bi bila dana prilika našemu slovenskemu kmetu, ogledati si obupen položaj rusinskega kmeta, kako ga zatirajo Mažarji in Poljaki eni bolj kot drugi, potem bi se prepiral, kako strupene sadove nosi narodni šovinizem. Socialna demokracija je morala ravno v Avstriji precizirati svoje stališče glede narodnosti in je to storila leta 1899, ko je na Brnski konferenci odgovorila na temeljna vprašanja. Postavila je za načelo socialne demokracije, da kokor trdi enakost posameznikov, t. j. da gredo vsakemu po edinecu enake pravice in enake dolžnosti, tako velja isto tudi za narodnosti, t. j. vsi narodi imajo enake pravice in dolžnosti. Razvoj narodnosti je podlaga vsake kulture, zaradi tega mora biti vsakemu narodu dana prilika, da se vsestransko politično, kulturno in ekonomično razvija. Da se doseže to pa je predvsem treba odpraviti zgodovinsko razdelitev narodnosti po kronovinah, je treba opredeliti narodnostne skupine ter vsaki narodnosti skupini dati na njenem teritoriju polno avtonomijo, t. j. popolno samovlado, kar se tiče narodnostnega razvoja. Da socialna demokracija ni protinacionalna, ampak internacionalna, mednarodna, t. j. da priznava popolno enakost vseh narodov, kaže tudi stališče socialne demokracije na Goriškem. Socialna demokracija na Goriškem zahteva splošno volilno pravico. Po sedanjem volilnem redu imajo Italijani v deželnem zboru večino, Slovenci pa manjšino. Ker pa je v deželi ena tretina Italijanov in dve tretini Slovencev, bi bila posledica splošne in enake volilne pravice, da pridejo v deželnem zastopstvu Slovenci do večine. Torej vse druge stranke, ne klerikalna, ne agrarna ne liberalna, na italijanski in slovenski strani ne zastopa tega stališča splošne in enake volilne pravice.

Zaradi tega je že izrečeno s tem, da je socialna demokracija na Goriškem bolj narodna, in sicer v pravem pomenu besede, nego narodne šovinistične stranke. In isto velja tudi za državni zbor. V državnem zboru predstavlja socialna demokracija šestino vseh poslancev. Ako bi klerikalci in liberalci sprejeli za Avstrijo povsem splošno in enako volilno pravico, ne tako umetno omejeno na različne pridržke deželnih mej, potem bi Slovani v Avstriji prišli do odločilne večine, kakršna jim gre po številu glasov, in tudi tu bi bilo stališče narodnosti kot kulturnih skupin rešeno in vse avstrijske narodnosti bi posvetile svoje delo v zboljšanje položaja ljudskih mas in bi se ne izgubljale v neplodnem in praznem delu kakor do sedaj. Tudi bližnji Trst kaže pomen socialne demokracije v zmislu internacionalstva. Še pred 30 leti je bil Trst docela italijanski. Slovenski živeli v Trstu se niti ni smel kazati. Če je kdo izpregovoril v javnem lokalno slovensko besedo, je riskiral, da se ga je insultiralo in vrglo na cesto. *Italijanska socialnodemokracična stranka je v Trstu prišla boji proti italijanski liberalni šovinistični stranki, ter ji vzela vso ostrino in resnično narodnemu antagonizmu, in le nastopu socialnodemokracične stranke se je zahvaliti, da je slovenski živeli v Trstu dobili duška, da so lahko prosto razpisali in resnično uspeh slovenske narodne stranke v Trstu in v tej okolnosti.* Ravno delavci in kmetovalci na Goriškem imajo torej največ vzroka, da se oklenejo s tega stališča socialnodemokracične stranke, kajti le po tej stranki se pride do razumnega gospodarskega dela.

Nato je predsednik Ivan Arcon zaključil shod ter se je zbralo precejšnje število Vrtojbencev v zaupnem pogovoru, ki je kazal, da stoji stvar socialne demokracije precej dobro v Vrtojbi, ter da se sme upati, da dobi zvestih pristašev v celi deželi iz vrst kmetovalcev.

RAZNO.

Varmundova afera.

Poslanec Seitz je bil zadnji govornik v debati o ministrstvu za delo, ki se je vršila v državnem zboru v katero je posegel z vsem svojim znanim temperamentom. To prilika je tudi porabil, da je pokazal, kako se liberalno meščanstvo vdinja pri krščanskih socialcih. Dejal je: Vsa Varmundova afera nam je to jasno pokazala. Le pogledjte, kakšne nedolžne stvari so bile takrat konfiscirane! Na strani 5. Varmundove brošure je rečeno:

...toda da ne more biti v enem in istem človeku združena božja vsemočnost in človeška omejenost, nam je vendar gotovo. Seveda ne vemo, kaj daje človeškemu stvoru v materinem telesu zadnji impuls za življenje; ampak da device ne porajajo otrok, vendar lahko mirno trdimo.

To nedolžno mesto je bilo konfiscirano. Nadalje imate v tej brošuri mesto na strani 10:

Oficielni katoliški današnji bog je čudovito podoben klerikalnemu filistru, ki slepo pše kakor žvižga župnik. Bog sovraži moderniste, bog zahteva katoliška vseučilišča, bog zahteva račun za protikatoliško volitev, bog je ogorčen ob naročanju svobodni-selnih časopisov: Z eno besedo: Bog dela v politiki kakor državnozborski kandidat in grmi proti prosveti kakor srednjeveški vojak. In kar je najbolj važno: Vse to stori po natančnih predpisih ultramontanske duhovščine.

Ali n. pr. imate mesto na strani 18, drugi odstavek:

...dočim se kaže češčenje relikvij in ravnost kakor v krščansko obleko ob fetišizmu.

Ali pa imate na strani 25...

Podpredsednik Žaček: Gospod poslanec! Prosil bi Vas vendar, da ne čitate tukaj citatov, ki ne sodijo k stvari.

Poslanec Seitz: Takoj sem gotov. (Čita) Pojem o bogu, ki ga lastna dogmatika razglašja kot neumevne in ki je v očeh modernega sveta naravnost nemogoč. Davno zastarela, vse znanstvene pridobitve nove dobe zasmehujoča slika sveta. V marsičem praznovorno, pogansko-politeistično bogovčastje. Čisto formalna in zunanja, v upanju na plačilo in v strahu pred kaznijo se izražajoča morala.

Ta nedolžna mesta je državno pravništvo konfisciralo. Nekatero osebo so obrnile do voditeljev nemških zvez in prosile, naj jim podpišejo interpelacijo o tej konfiskaciji. Pred tremi leti se baron Hocku gotovo ne bi bilo odreklo podpisov za to interpelacijo. Danes, v dobi Gesmanovega ministrstva, dovoljuje nemško meščanstvo, da predsedništvo ne sprejme te interpelacije v nemškem jeziku, ki je v češkem jeziku že vložena in se nahaja v aktih zbornice! (Baron Hock naj bi se bil obrnil do slovenskih liberalcev!)

Pozneje se je oglasil Seitz še enkrat z besedo in je dejal: V današnjem govoru ko sem navajal konfiscirana mesta iz Varmundove brošure, sem pozabil na odstavek na strani 31 (veselost pri socialnih demokracijah), ki se glasi:

In v tem kraljestvu se izprehajajo angelji in hudiči, svetniki in čarovnice osebno in delajo čudeže in vsakovrstne komedije.

Obžalovanja vredna izpustitev se mi je le zato pripetila, ker me je gospod podpredsednik prekinil v govoru. To se je zgodilo morda tudi zato, ker se je čutili gospod podpredsednik morda glede kakšnega svojega čuta užaljenega. Vprašam torej gospoda podpredsednika, ali ima voljo voditi opravke bolj po predpisih pravilnika, kakor po svojih občutkih. (Veselost.)

Umrli

je bivši nemški državni poslanec prof. Avg. Kaiser, podpredsednik zadnjega državnega zbora. — Zastopal je kmečki volilni okraj Freudenthal-Freiwaldau v Šleziji.

Campbell Bannerman umrl.

Bivši angleški ministrski predsednik Henry Campbell Bannerman je umrl v sredo dne 22. t. m.

*

John Henry Campbell Bannerman se je rodil leta 1836. v Kelvinside v škotski Lanarkovi grofini. Učil se je v Glasgowu in na znanem svetovnem vseučilišču v Cambridge. Leta 1868 je bil izvoljen za poslanca kot liberalce. Od 1871. do 1874. in od 1880. do 1882. je bil finančni tajnik vojnega ministrstva. Od 1882. do 1884. tajnik admiralijskega, in od 1884. do 1885. pa glavni tajnik Irske. Od februarja pa do avgusta 1886. in avgusta meseca 1892. je bil vojni minister. Postal je potem predsedniški minister in je bil tak do začetka tekočega meseca. Odrekel se je ministrstvu vsled nagle bolezni, ki ga je pa umorila.

Campbell Bannerman je bil spoštovan od vseh prijateljev in sovražnikov vsled njegove poštenosti. Bil je resničen liberalce in vnet prijatelj delavstva.

Ruska duma

je dovolila kakor smo že poročali, 13. t. m. 6.900.000 rubljev za uvedbo splošnih ljudskih šol. To je sicer vzbogo mala vsota za tako ogromno državo, kakor je Rusija, katere največje zlo je pomanjkanje naobrazbe in prostosti, pa s tem je vsaj začetek storjen. Pa še v isti seji je zahteval Stolpin trikrat toliko za Amursko železnico, t. j. za podjetje ki nima v tem trenutku gotovo nikake važnosti za Rusijo. Duma bo seveda rada vstregla tej želji. «Slovo» piše ironično tem: «Veseli se hrabri Rus, ter mirno spi, kakor takrat ko so delali dolgove, da so zgradili madžarsko železnico, potem pa da bi jo izkoristili — Dalni in v obrambo Dalnega — čujsimsko brodovje». Za nepotrebne projekte imajo na Ruskem vedno več denarja nego za najnujnejše stvari.

Delavci! Sodrugi! Somišljeniki!
Naročajte in širite „Delavski List“

Vsi tržaški zaupniki so vabljani na važno zborovanje, ki bode v torek dne 28. t. m. v veliki dvorani Delavskega doma I. nad.

DNEVNI RED:

Praznovanje 1. majnika.

Pridite vsi!

Slovenski delavci!

Pripravite se praznovati dostojno prvi majnik.

Vsi slovenski delavci naj se vdeležijo zjutrajšnjega shoda in popoldanske veselice, ki jo priredi slovenska socialna demokracija.

Letošnji praznik mora biti manifestacija slovenskih tržaških delavcev. Pokazati moramo svojo moč pred celim svetom.

Sodrug! Delavci!

Somišljeniki!

Majnikova štev. „Delavskega Lista“ izide v slavnostni obliki na 6. straneh.

Ta št. v kateri bodo objavljeni članki in spisi največjih socialističnih pisateljev, bo stala 10 vin. Naročniki jo vdobe po navadni ceni.

Ta št. „Delavskega Lista“ bo natisnjena v 10 tisoč izvodih. Sodr. in prijatelje prosimo, da naroče že sedaj koliko iztisov je hočejo imeti.

Naroči se lahko pismeno ali ustmeno v upravništvu „Delav. Lista“ ul. Boschetto 5, II. nad. Na delo tedaj!

Domače stvari.

Volilna reforma za deželni zbor tržaški bo kmalu ravno tako preobdelana potem kompromisa med slovenskimi in italijanskimi narodnjaki, kakor so to naredili pri volilni reformi za mestni svet v Pulju.

Iz raznih zanesljivih virov smo čuli, da tudi tržaški slovenski narodnjaki kupčujejo z interesi slovenskega ljudstva in da so že popolnoma prodali slovenski narod italijanskim nacionalcem. Vse to seveda za bomo podporo, kl bi jo baje vživali od poslednjih v boju proti slovenskim socialistom.

Gospodom priporočamo, da naj pazijo kaj delajo, sicer bomo drugače postopali. Kdor drugim jamo koplje navadno sam vanjo pade.

Pazite tedaj.

Dramatična predstava godbenega društva „Lira“ v Sv. Križu, ki se je vršila v nedeljo je vspela nad vse imenitno, — Vsled pomanjkanja prostora priobčimo natančen opis v prih. št.

„Slovenski Meščan“ se imenuje nov slovenski tednik. Prva št. je izšla v Ljubljani v soboto 8. aprila. Iz članka „Kaj hočemo“ v katerem razvija uredništvo svoj program je razvidno samo, da ga pišejo ljudje, ki ne poznajo časov v katerih živijo. Edino kar je pametnega v članku je stavek s katerim pove, da so slov. trgovci le posredovalci med nemškimi kapitalisti in slovenskimi konzumenti.

Stvar je namreč sledeča, da igrajo tako vlogo ne samo slovenski ampak sploh vsi mali trgovci in mali obrtniki, če prav se vedno pripoveduje, da mala obrt cvete. Iz drugih člankov je razvidno, da ni ta nov list nič drugega nego limanice s katerimi bi hoteli klerikalci povleči k sebi tudi slovensko meščanstvo. Torej je klerikalen. O političnih in socialnih vprašanjih pase že vidi, da bo razpravljaj ravno tako, kakor vsi dosedanja listi, ki so v tem oziru prav tako na nejasnem kakor o predpotopni zgodovini. Proti socialistom tudi govori kakor ljudje, ki ne razumejo pa vendar sovražijo socialno demokracijo. In tako se hoče rešiti naš srednji stan. Blagor njim, ki se bodo vjeli.

Tržaška „Edinost“ misli še vedno, da so njeni čitatelji vsi prav tako neumni, kakor bi jih rada imela. Vedno pripoveduje, da v Trstu ni Nemcev, pa je njena N. D. O. ki pošilja okrog nemška vabila. Tudi o pridobitvah železničarjev piše „E.“ tako, kakor bi bili oni res že pred davnim časom vedeli, kaj se bo dalo železničarjem. Stvar je pa nekam drugačna, pa je dobro, da jo pojasnimo.

Dolgo časa je že, odkar je sklical Mandič svoje železničarje na shod in jim povedal, da so vložili memorandum da se zniža delavni čas za eno uro. To sonamreč prozni delavci, ki delajo po 11 ur na dan in od katerih ni bil skoraj nihče organiziran v naši organizaciji, ki se tako ni mogla zavzemati za razmere onih delavcev, ker se je bala, da bi se ji očitale, da se vtika brezpotrebno v njihove razmere.

Toda memorandum Mandiča je bil brezuspešen. Večkrat je poklical na shod omenjene delavce in vsikdar samo za to, da jim pove, da minister ni odgovoril še ničesar.

14. t. m. so bili povabljeni spet na shod, na katerem ni bilo več Mandiča ampak zastopal ga je Jaklič, ki je povedal 30. navzočim, da ne vedo prav nič, kaj so železničarji pridobili ter jih pozval, da naj gredo na naš shod v delavski dom, kjer bodo slišali poročilo odbora koaliranih društev.

Iz tega bi se dalo sklepati, da je „Edinost“ napisala svojo navadno laž, kadar je trdila, da je vedela N. D. O. že več dni prej kaj se bo dalo železničarjem.

Omenjeni delavci so prišli na shod in iz ust sodr. Kopača so tudi slišali zakaj niso deležni tudi oni dobrot zboljšanja.

Navzoči narodni železničarji so bili tudi prvi, ki so vpili nad Bufonom, ki jih je hotel še enkrat preslepiti in prvi so bili, ki so vpili, da je N. D. O. podobna muhi, ki se je vsedla na vola in rekla, da orjemo.

To cenjena „Edinost“ je resnica. Da je to res, povprašajte vaše železničarje, ki vas bodo zapustili vsi delavci, ko bodo enkrat razvideli, da je N. D. N. samo podrepnica ital. in slov. kapitalistom. Da pa se to zgodi, bomo skušali poskrbeti tudi mi, kolikor nam bodo moči dopuščale.

Kakor mačka okolu vrele kaše hodi tržaška „Edinost“ kadar si ne upa in ne more nastopiti proti kulturnim zavodom ki jih ustanavljajo socialistični delavci. Tako bi rada vsako toliko udarila po Ljudskem odru in raznih izobraževalnih društvih, pa si ne upa. Zato pa si sposoja take stvari pri lističu „Omnibusu“, ki je nekako oficijelno glasilo obrekovalcev. Tako je izrezala iz tega lističa notico češ, da pri predavanjih ki jih priredi delavsko izobraževalno društvo v Pulju se samo obrekuje narodnjake itd. Posebno, da ugaja tako delo sodr. E. Kristanu. No. Najboljši dokaz, da to ni res je vedno naraščajoče število poslušalcev puljskega in našega Ljudskega odra posebno pa pri predavanjih E. Kristana kateremu ne sežejo gospodje pri „Edinosti“ in „Omnibusu“ niti do kolen.

Ampak značilno je, da je zgubila „E.“ vsako obrekovalno fantazijo in zaupanje v samo sebe.

E pač mora najbrž manjkati kak Omega.

Papež je velik revež — tako kričijo po cerkvah in farovških listih. Ali papež se ima dobro, njegova „ječa“ je cela deželica, obleka njegova pa je strašansko draga. Papež ima najetih več šivilj in postrežnic, ki skrbijo za njegovo obleko. To delo stane na leto 250.000 K. Lepa svota samo za vzdrževanje obleke. Ni slabo biti tak revež!

DOPISI.

GORIŠKO.

Gorica. Goriški zaupniki pozor! V nedeljo dne 26. t. m. se vrši v Gorici v gostilni Marzini ob 10. uri zjutraj važna seja goriških zaupnikov. Dnevni red je 1. maj. Pridite vsi.

Podgora. Javni ljudski shod priredi tukajšnja krajevna organizacija jugoslovanske socialnodemokratske stranke v nedeljo dne 26. t. m. ob 3½ uri popoldne v prostorih gostilne Ignac Trpin. Poročal bo sodr. dr. Hinko Tuma o predmetu: „Narodnost in socialna demokracija“.

Sodrug! in tovariši so naprošeni, da se vdeležijo tega shoda v velikem številu.

Sovodnje. Propadajoči klerikalizem hodi tudi pri nas rakovo pot. Pred pol-

drugim mesecem so bile tu občinske volitve, pri katerih so zmagali takozvani liberalci. Naj nihče ne misli, da mislimo, da klerikalizem propada vsled zmage liberalcev. Tudi ti posledenji niso v tem oziru nič boljši nego odkritosrčni klerikalci. Toda ljudstvo veruje, da voli liberalce in to je dokaz napredka našega ljudstva. V naši občini so vladali dosedaj klerikalci. Ti ljudje so si izbrali za župana velemočnega italijanskega barona Bianchi-ja iz Rubij, ki ne zna niti besedice slovenski. No, sedaj je nehalo tudi njegovo županovanje. Mož je hodil vsak dan k maši, misleč, da si prikupi tako naklonjenost ljudstva. Tudi to ni pomagalo. Ljudstvo je namreč vedelo, da med tem, ko hodi on k maši, delajo njegovi delavci na polju po 14 ur na dan ob bornih 140 vinarjev na dan in se ozirajo na vse strani, da se mu bodo pravočasno odkrili, ko se jim približa. Tako je bilo prej in tako bo tudi naprej. Treba bo vzdramiti tudi tuk. delavce, da se uprejo njegovemu gospodarskemu izkoriščanju, kakor so se uprli njegovemu zastopstvu.

Toda kedaj se zgodi to?

ISTRA.

Pulj. Izredni občni zbor delavskega izobraževalnega društva se je vršil v nedeljo zjutraj ob navzočnosti vseh članov in gostov. Zbor je otvoril in vodil sodr. Haramina, ki je podal v kratkem govoru poročilo o delovanju društva v prvem polletu. V tem času je priredilo društvo 7 predavanj in več društvenih sestankov. — Društvo si je nabavilo tudi lepo društveno knjižico, katere se vsi člani prav lepo poslužujejo.

Iz blagajničnega poročila posnamemo, da je imelo društvo v 6. mesecih 563'62 K dohodkov in 550 K stroškov. Prebitek znaša tedaj 13'62 K. Od 550 K izdatkov se je izdalo za izobraževalne svrhe (knjižnico, čitalnico, predavanja itd.) 525 K. (N. D. O. ni prinesla v svojem poročilu niti vinarja za izobrazbo). Poročilo je bilo sprejeto na znanje z velikim veseljem navzočih.

Pri točki volitve so bili izvoljeni v odbor še sledeči trije člani: Sodrug Moher, L. Dejčič in A. Smolec.

Pri točki slučajnosti se je oglasilo k besedi več članov med katerimi tudi sodr. Kermelj, Lesković, Pirc idr. ter naglašali, da toliko lepše kakor tudi člani društva, morajo delati na to, da se knjižnica poveča, poveča čitalnica in pomnoži število predavanj. Tudi so priporočali odboru, da proučuje stvar o ustanovitvi javne ljudske knjižnice.

Nadalje se je izvolilo odbor sestoječ iz 4 članov katerih naloga je skrbeti za ustanovitve pevskega zbora.

Po kratki nadaljni razpravi zaključil predsednik zborovanje pozivljajoč navzoče na delo za izobrazbo.

Sodrugom in prijateljem! Podpisano društvo se obrača do vseh sodrugov in prijateljev izobrazbe s prošnjo, da darujejo po svojih močeh knjige našemu društvu.

Prepričani smo, da leži v naših skrinjah veliko število zanemarnjenih in zaprašenih knjig, naproša dotičnike, da jih darujejo društvu, ki bo skrbelo, da se v kratkem naredi velik korak v svrhu ljudske izobrazbe potom javne ljudske knjižnice.

Prepričani, da ta naš poziv na prijatelje izobrazbe ne ostane brez odziva beležimo zahvaljujoč se že v naprej

Vodstvo

Delavskega izob. društva v Pulju
Arco Romano.

Kdo je največji sovražnik ljudstva? Kakor vedno, tako je posnel „Omnibus“ tudi takrat pogrebe in v vseh neresnih listih objavljene odgovore, ki jih je dobila dobila dunajska „Reichspost“ na vprašanje „Kdo je najhujši sovražnik ljudstva.“

„Omnibus“ je hotel pokazati svoj od vseh ignorantov slavljani liberalizem in posnel samo najboljši(?) odgovor v katerem je rečeno, da je najhujši sovražnik ljudstva oni, ki jemlje ljudstvu vero. Seveda smo mi takoj razumeli kam je hotel mož stopiti. *Sapientia pauca.* Toda mi lahko takoj odgovorimo „Omnibusu“ in rečemo, da je najhujši sovražnik ljudstva: 1.) oni ki jemlje delavcu zaupanje v samega sebe in to je klerikalizem; 2.) oni ki nege, da se boji delavčeve izobrazbe, temveč deluje na vse moči proti temu, da bi delavec ne prišel do izobrazbe. In to je zopet klerikalizem in 3.) je pa največji sovražnik delavca (alkohol) alkohol in vsi tisti kateri se pečajo s proizvodnjem te vrste pijače in to so zopet klerikalci, ker oni imajo največ žganjarskih tovarn v svojej posesti.

Pri takih razmerah se razume da se mora ljudstvo vedno strašiti z vero in peklo. Mi pa vam rečemo; izobrazbe mu dajte, to mu bo v večjo korist kakor vse vaše pisarenje. Kdo je največji njegov sovražnik?

Milje. Klerikalna izobrazba. V soboto zvečer smo imeli pri nas navadno procesijo vstajenja. Pri tej procesiji je svirala neka slovensko-narodna godba tudi italijansko narodno pesem „S. Giusto“. Tako so pokazali slov. narodnjaki zopet enkrat, da se ne zmenijo prav nič za narodno navdušene občutke kadar se gre za zaslužek, in pokazali so tudi svoj konubij z italijanaši in klerikalci.

Nekaj posebnega pa se je zgodilo kadar se je vračala godba domov mimo hiš, v katerih prebivajo naši delavci. — Godeci so pričeli zmerjati in psovati socialiste sploh iz nekatere bolj pronunsirane družine posebej. Proti oknom so metali kamenje in nič se niso zmenili, ko se jim je reklo, da z razbijanjem šip spravijo v nevarnost nedolžne žene in otroke naših sodrugov. To se je godilo namreč ob uri, ko ni bilo doma skoraj nobenega možkega.

To bi bil tedaj sad pridig patra Gaetana, ki sme danes prav veseliti nad vspehom. Pač lep izgled krščanskega usmiljenja.

Društvene stvari.

Skupina uslužbencev glavnih skladišč vabi vse zaupnike na sejo, ki se vrši danes ob 8. uri zvečer v društvenih prostorih. Pridite vsi!

Vsi uslužbenci c. kr. glavnih skladišč so vabljeni na važno zborovanje, ki se vrši v nedeljo dne 26. t. m. ob 10. uri zjutraj v veliki dvorani Delavskega doma ul. Boschetto 5. I. nad.

Skupina lesnih delavcev vabi vse svoje člane na četrtletno zborovanje, ki se vrši v soboto dne 25. t. m. ob 8. uri zvečer v veliki dvorani Delavskega doma I. nad.

GLEDALIŠČE

Goriški liberalni buržoa in gledališka umetnost.

Minulo je gostovanje članov slov. gledališča v Gorici. „Sočin“ kritik se je iz hvalevrednega rodoljubja izrazil o tem gostovanju z velikim navdušenjem; saj mu je bila vsa prireditve le dokaz o napredovanju Slovencev v Gorici.

No, a nam da to gostovanje mnogo misliti.

Pred vsem odločno protestujemo, da bi se smatralo poset takih gledaliških predstav kot »rodoljubno« dolžnost goriških Slovencev. Naše mnenje je, da se ima ocenjevati gledališko prireditev, katero prirede slovenski igralci pred slovenskim občinstvom na slovenskem gledališču, zgolj iz umetniškega stališča, posebno, ako gostujejo pri nas člani med nami tako renomiranega gledališča, kakor je ljubljansko.

Ne bomo pisali tu ocene vsakega igralca, a smelo trdimo, da igralci niso storili svoje dolžnosti, da niso na našem odru igrali tako, kakor smo od njih pričakovali, z eno besedo: pred nami niso nikakor opravičili svojega renomeja; resne vloge so bile naravnost slabe, pač pa so izborni igrali — pijanca.

V drugo je pa za vso olikano družbo pravi škandal, da tako ravnodušno sprejme tak — program. Izmed boljših iger se je uprizorilo le znano Cankarjevo farso in Meškov igrokaz, ostali komadi (tat, velika srenja), z opereto vred pa so bili navaden literaren šund in oni, ki so ta program sestavljali, so si dali imenitno spricevalo ubožnosti.

Gledali smo te rodoljube, kako so z dostojanstveno-narodnimi obrazi in v črnih spoštljivih suknjah sedeli na stolih in ploskali in se divili resnici, katero jim je pravil Cankar iz odra. Na stoječih in na galeriji pa so stali ljudje, ki nimajo besede v družbi »rodoljubov« in ti niso prišli v gledališče kazati svojega »rodoljubja«, ker nosijo pravo rodoljubje v prsih, za to pa so prišli v gledališče z zahtevo po pravi umetnosti, ki nam jo dober igralec kaže v dobrem igrokazu lahko tudi na majhnem odru. A mesto umetnosti smo videli cirkus in rodoljube, ki so ploskali lastni sramoti.

In ko je eden onih, ki so stali na galeriji, zažvižgal, — bil je slučajno akademik, — nastal je velik kraval v Izraelu. „Soča“, kot glasilo slovenske goriške bur-

žoazije, je dvignila veliko kopito svoje redke bistrumnosti in začela v lepo dišičih galantnostih. Govori, da je dotičnik „povohal“ v kako dunajsko gledališče, govori o „nadutosti in brezobraznosti“ in nazadnje stakne — *horribile dictu* — da so dotičnega akademika poslali žvižgat klerikalci! In eden izmed velikih pismarjev te buržoazije opusuje na prostaški način tega akademika, pa si drugi dan ne upa priznati tega njegovim zastopnikom iz strahu pred obsodbo.

Ljubljanski igralci nam torej niso dali tega, kar bi nam lahko dali pri količaj dobri volji; njih naloga bi bila voditi občinstvo do razumevanja umetnosti, a mesto umotvorov so pitali občinstvo z neslanimi burkami, in svetišče Talije je bilo nekolikokrat spremenjeno v „Kasperlbude“.

Upamo pa, da se bode pri prihodnjem gostovanju toliko intendenca, kolikor goriška „Narodna prosveta“ ozirala na opravičene želje resnega občinstva, in zato se veselimo tudi mi novega gostovanja ljubljanskega gledališča v Gorici, mi, ki nismo „rodoljubni“.

O goriških velikih pismarjih in farizejih pa nočemo več zgubljati besed. — S tem, da ostentativno kažejo na svoje rodoljubje, dokazujejo samo, kako malo pravega rodoljubja imajo, — obenem pa je to simptom naše socijalne mizerije in dokaz, kako malo demokratizma in kako malo svobodne misli vlada med našimi špispurgarji.

Tajni sklad „Delavskega Lista“.

Mesečni prispevki.

Regent Ivan 2 meseca	K	10	—
Mirt Martin 1 mesec	„	6	—
Černigoj Venceslav 3 mesece	„	6	—
Organizacija pekovskih delavcev 1 mesec	„	5	—
N. N. 1 mesec	„	5	—
Jernejčič Fran 2 meseca	„	4	—
Kermolj Vinko 1 mesec	„	2	—
Kermolj Rudolf 2 meseca	„	2	—
Merkelj Andrej 2 „	„	2	—
Gorjup Valentin 2 „	„	2	—
Pasigli Josip 2 „	„	2	—
Iglič Fran 1 mesec	„	1	30
Bizijak Fran 1 mesec	„	1	—
Novak Avgust 1 „	„	1	—
Vatovec Fran 1 „	„	1	—
Ziberna Ignac 1 „	„	—	50
Skupaj		50	80

Nabiralne pole.

Kermolj V. Nabiralna pola št. 51. Demarchi Alojz K 3.—; Nučič —10; Fran Degrassi 1.—; Novak Avgust —20; Fonda Anton 1.—; N. N. —20; našel —02; Za šopek prodanih cvetic na veselici železničarjev 130; Mižgur, ker N. D. O. uspešno — propada —45; Ker sodr. Kristan ni pozabil plačati kave —30. Skupaj K 757

Razni prispevki:

Organizacija železničarjev	K	50	—
Čisti dobiček veselice dne 23. marca	„	22	51
V boj proti izkoriščevalcem N. N.	„	30	—
Dr. A. Vivante	„	20	—
Ivan Oliva	„	10	—
Anton Vrčon	„	10	—
Kriški sodrugi	„	10	—
Banda organiziranih pekov	„	1	04
Regent za prodane brošure	„	1	—
Zolija Ivan	„	1	—
Jernejčič Fran	„	—	88
Beltran I. Miren	„	—	45
Leban Peter Gorica	„	—	20

Skupaj	K	157	08
Nabiralne pole	„	7	57
Mesečni prispevki	„	50	80

Skupaj	K	251	45
Prejšnji izkaz	„	827	00

Skupaj . . . . . K 1042'45

Sodrugi, ki še niso vrnili nabiralnih pol, naj store to čim prej. Dolžnost vsakega sodruga in somišljenika je, prispevati tajnemu skladu našega lista.

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska.TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

„Delavski List“

se prodaja:

V Pulju: v tobakarnah ZADNIK, ulica Promontore; BLAKA, ulica Giovina; Zanon, Campo Marzo; CAMUFO, ulica lircolazione del Arsenale; BENUSI, ulica Sisiano; PETAROS, Corso Francesco Giuseppe I.

V Gorici: v tobakarnah: SCHWARZ, ul. delle Scuole, KREBEL, ul. Rabata in BAIT, ul. Camposanto. IVAN HOVANSKI ul. Corno 22.

V Podgori: v tobakarnah SKOČIR ANE in PREGARC JEREE.

Vrtojba: FABIAN FRAN. tob.

Nabrežina: v delavskih konsumnih zadugah.

Jesenice: MARIJA NOVAK, Gostilna pri Masarju.

Nadalje, se prodaja v TRSTU, in v okolici v vseh važnejših tobakarnah.

— Vpiše se —

Delavske konsumne zadruge

lahko vsak dan
v združnem uradu ulica
Boschetto 5, I. nad.,
ali pa v združnih skladiščih ul. Belvedere št. 34,
ul. dell'Istria št. 10, ul. del
Salice št. 4 in ul. Acquedotto št. 67.

Skladišče

ameriških mrežic in aparatov
za električno in plinovo luč

E. WÖFLER - TRST

ulica delle Acque št. 20.

Gostilna „Alla Lealtà“

ANTON SAITZ

ulica delle Acque

Vina najfinejša, domača kuhinja

— Družinske zabave. —

FRAN MANIÀ

— TRST —

ulica N. Machiavelli štev. 8.

Skladišče oglja, premoga in drv.

Pošiljanje na dom na vsako stran mesta.

Gostilna „Casa del Popolo“

(Zadružna delavska gostilna)

Trst, ul. S. Lazzaro in ul. S. Catterina

Domača kuhinja vedno dobro preskrbljena.

— Cene zmerne. —

— Shajališče zunanjih sodrugov. —

Slovani! — Podpirajte edino — Slovani!

Slovansko knjigarno in papirnico

Josipa Gorenjca, Trst, ul. Valdirivo 40

= Edina tovarna pohištva v Trstu =
ul. della Tesa št. 46.

ALEXANDER LEVI MINZI

Zaloga. Piazza Rosario št. 1.

— Cene zmerne. —

Urad:

ulica VINCENZO
BELLINI št. 13
(blizu cerkve Sv. Antona
novega)

Telefon št. 1402-1403

Novo pogrebno društvo

Na razpolago ima nove in bogate pogrebne vozove.

— VELIKA ZBIRKA SVEČ —

Prodaja na drobno in debelo.

Vsako pogrebno naročilo izvrši točno. Cene zmerne.
VODSTO.

FRATELLI PAGANI

— TRST. Ulica Acquedotto št. 6. —

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

— kravat, i. t. d. —

KAVARNA UNIONE = TRST =
Ulica Caserma
= in ulica =
Torre Bianca.

— Napitnina je odpravljena. —
Velika zbirka političnih in leposlovnih revij
— in časnikov v vseh jezikih. —

ANTON CECH

TRST - Ulica Fonderia št. 12.

Zaloga najboljših dalmatinskih in istrskih vin

Marsale, Vermuth, i. t. d.